

EEN CURRICULUM IS NOG GEEN ONDERWIJSVISIE

valkuilen – dilemma's – mogelijkheden

Gert Biesta

Brunel University London – Universiteit voor Humanistiek

bedankt voor de uitnodiging, de tijd, de vragen en de aandacht

**“Hoe kan werken aan (bouwstenen voor) het curriculum
zicht houden op de vraag naar goed onderwijs?”**

geen vanzelfsprekende vraag, gezien oorsprong (2032) en politieke dynamiek (Artikel 23)

Dekker: wat moeten jongeren in 2032 ‘kennen en kunnen’

een vraag naar inhoud en beheersing

een vraag naar het ‘wat’, niet het ‘hoe’ (Dijsselbloem)

mijn reactie: ‘een curriculum is nog geen onderwijsvisie’ – maar impliceert wel van alles

Kunnen we daar expliciet aan werken? Of is dat taboe?

en: de visie in 2032 is nogal ouderwets (reformpedagogiek) – maar niet slecht!

WAT IS EIGENLIJK EEN CURRICULUM?

‘a course of study’ – een studiegang (geen leerlijn!)

**betreft de vormgeving van onderwijs op basis van doelen en bedoelingen
inhouden maken hier deel van uit, maar zijn secundair**

**curriculumontwikkeling is dus geen ‘vakken vullen’
tenzij we doel en bedoeling van onderwijs zo formuleren**

**“onderwijs als het zich eigen maken van inhouden
en die kunnen reproduceren bij het toetsen”**

**de druk van de meetcultuur heeft het onderwijs sterk in die richting gestuurd
(overigens niet alleen het opbrengstgericht werken in Nederland – het kan nog veel erger!)
een ‘smalle kijk’ op onderwijskwaliteit [zie Onderwijsraad]**

**de voorzichtige/Nederlandse/liberale ‘insteek’ van Dekker heeft ook niet geholpen
‘kennen en kunnen’ – niet: hoe zouden jongeren in 2032 moeten zijn
maar de politiek is bevreesd voor zulke ‘persoonsvorming’**

EEN STUKJE GESCHIEDENIS: DE SCHOOL ALS KNECHT VAN 2 MEESTERS

**[1] een functie van en voor de samenleving
die ontstaat als de samenleving haar educatieve 'kracht' verliest
(Hoe zit het overigens met de educatieve kracht van onze samenleving?)**

**daarom heeft de samenleving terecht verwachtingen van de school
en staat de school open naar de samenleving**

[2] een plaats tussen 'thuis' en 'de straat': een oefenplaats

dit vraagt om afscherming van (de eisen van) de samenleving

**er zit dus een spanning in het hart van het onderwijs
die veel docenten (her)kennen en kunnen hanteren
maar wat niet makkelijk is!**

vooral niet omdat ...

... TEGENWOORDIG DE 'STEM' VAN DE ENE MEESTER VEEL HARDER KLINKT DAN DIE VAN DE ANDERE

[1] te veel functie – te weinig oefenplaats

[2] te veel scholing – te weinig vorming

[3] te veel haast en wantrouwen – te weinig geduld en vertrouwen (de 'afrekencultuur')

[4] te veel gericht op opbrengsten – weinig zicht op het beschavingsargument

**dat we in het onderwijs dingen doen omdat we ze als samenleving
belangrijk vinden, of het nou (meetbaar) effect heeft of niet
bijvoorbeeld 'mix' van leerlingen; goede architectuur; kunst en cultuur**

**[5] te veel in de ban van onderwijs als (effectieve) interventie –
te weinig zicht op onderwijs als mensenwerk: van mensen en voor mens-zijn**

[6] te veel leerling (ouders, klanten) centraal – te weinig samenleven centraal

[7] te veel beheersingsmotief – te weinig ontvankelijkheidsmotief

HET ONDERWIJS IS UIT BALANS

er is nogal wat nodig, te beginnen bij . . .

EEN BREDERE KIJK OP ONDERWIJSKWALITEIT: 'DE' 3 DOMEINEN

in het onderwijs gaat het niet alleen om kwalificatie: kennis, vaardigheden, houdingen

maar ook om socialisatie: normen, waarden, tradities en praktijken

en om de vorming van de persoon

EEN OPEN DEUR?

alles waar we mee in aanraking komen vormt ons als persoon
(ook onderwijs dat zegt zich alleen met kwalificatie bezig te houden)

nieuw is het idee dat onderwijs niet alleen invloed heeft in deze domeinen,
maar ook een expliciete opdracht

de drie doeldomeinen van het onderwijs (niet drie doelen)

dit brengt vooral persoonsvorming (weer) in beeld

maar wat 'is' dat dan precies?

PERSOONSVORMING IS GEEN PERSOONLIJKHEIDSVORMING

↓
een verwarring bij 2032 en bij de inspectie
persoonlijkheidspsychologie: introvert, extravert, etcetera

PERSOONSVORMING HEEFT OOK NIET TE MAKEN MET ALLERLEI VORMEN VAN 'PSYCHOTECHNIEK'

↓
bijvoorbeeld: zelfsturing, de leerling als eigenaar van zijn/haar leerproces,
metacognitie, 21st century skills

↓
neo-behaviorisme waarmee kinderen meer en meer in hun hoofd worden gestopt
in plaats van in de wereld wordt gebracht

ook het probleem van de 'verdubbeling van het zelf'
Wie is het zelf dat stuurt? En wie is het zelf dat gestuurd wordt?

EN PERSOONSVORMING MOET NIET OPGEZADELD WORDEN MET ALLERLEI MODIEUZE IDEEEN

zoals 'grit,' 'resilience,' 'character,' 'growth mindset' (allemaal Engels)

Waarom zou onderwijs doorzettingsvermogen niet moeten bevorderen?

omdat een terrorist ook doorzettingsvermogen moet hebben

Dus het gaat niet 'zomaar' om de vorming van de persoon,
maar om de juiste persoonsvorming,
de vorming van de goede persoon.

MAAR WIE BEPAALT WAT JUIST OF GOED IS?

[1] WIJ: DE ZITTENDE GENERATIE, DE HUIDIGE SAMENLEVING

hier is persoonsvorming socialisatie: aanpassen en inpassen
prima als het gaat om zulke zaken als omgangsvormen, verkeerregels,
de grondwet, de democratische rechtsstaat

**persoonsvorming is echter niet alleen een kwestie van ‘zo zijn onze manieren’
maar heeft ook te maken met het gegeven van de menselijke vrijheid**

**de leerling is niet alleen ‘materiaal’ dat gevormd moet worden
maar is ook een zelfstandig individu**

dat ja of nee kan zeggen, zus of zo kan doen,
met de stroom mee kan gaan of weerstand kan bieden

niet alleen object, maar ook een subject die zijn/haar eigen leven kan en moet leiden

**de uitdaging voor iedere mens is om op een verantwoordelijke,
volwassen en democratische manier met onze vrijheid om te gaan**

[2] IK: EEN VOLWASSEN VORM VOOR MIJN VRIJHEID VINDEN

VOLWASSENHEID

niet de uitkomst van een ontwikkelingsproces
maar een manier van (proberen te) zijn
“in de wereld, maar niet in het centrum van de wereld” (Meirieu)

niet zomaar **achter je eigen verlangens aanlopen**
maar **steeds weer vragen of wat je verlangt goed is**
voor je eigen leven en voor je leven met anderen, op een kwetsbare planeet
goed leven – goed samenleven – duurzaam samenleven

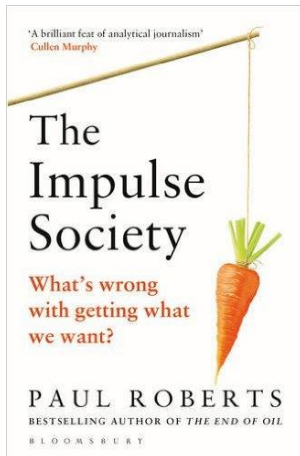
een kwestie van zelfbegrenzing in de ontmoeting met de ander en het andere
je iets willen laten gezeggen

volwassen-zijn als **een algemeen menselijk thema**, maar ook een
urgent thema in een wereld die vooral wil dat we meer verlangen

een “impulse society” (Roberts)
“What is wrong with getting what we want?”

een onvolwassen verlangen naar ‘spullen’ en naar (zuivere) identiteit

NOGMAALS: DE DRIE DOELDOMEINEN

A. kwalificatie

B. **persoonsvorming 1: socialisatie**

vorming van personen

identiteit: Wie ben ik?

Waar identificeer ik me mee?

C. **persoonsvorming 2: subjectificatie**

vorming tot persoon-willen-zijn

subjectiviteit: Hoe ben ik?

**Hoe geef ik mijn vrijheid
een volwassen vorm?**

persoonsvorming als socialisatie

inleiden in tradities en praktijken

culturen, religies, beroepen, politiek

**de inrichting van de wereld tonen: ‘zo zijn onze manieren’
en leerlingen helpen zich te oriënteren en er een plek in te vinden**

persoonsvorming als subjectificatie

oefenen met volwassen vrijheid

jezelf tegenkomen in de ontmoeting met de wereld

pedagogiek: “het verlangen wekken om volwassen in de wereld te willen zijn”

ZIJN DIT DRIE APARTE GEBIEDEN?

WAARVOOR WE APARTE 'LEERLIJNEN' MOETEN ONTWERPEN?

NEE: het zijn drie dimensies die steeds aan de orde (kunnen en moeten) zijn

juist ook in 'de vakken'

taal en rekenen zijn niet alleen een kwestie van kennis en vaardigheden

maar zijn ook tradities, manieren van in de wereld zijn

**en manieren om de wereld te ontmoeten en jezelf in relatie tot de wereld te ontmoeten
en dus oefengebieden voor volwassen in de wereld zijn**

schrijven is niet alleen een competentie maar ook 'cultuur en project' (Meirieu)

OM WAT VOOR SOORT PROCESSEN GAAT HET?

LEREN? ONTWIKKELEN? VORMEN?

het is niet alleen een kwestie van leren

het is geen kwestie van ontwikkelen

maar van het vormen van de ontwikkeling (de juiste ontwikkeling)
en de vorming van de wil: volwassen in de wereld willen zijn

ONDERWIJS ALS VORMING

het vormen van personen – en het vinden van een vorm voor mijn persoon-zijn
leren is hier een onderdeel van, maar is niet alles

LEREN: begrijpen – van mij naar de wereld – HOE KAN IK DIT BE-GRIJPEN?
ONDERWEZEN WORDEN: van de wereld naar mij – WAT VRAAGT DIT VAN MIJ?

HET BIJZONDERE KARAKTER VAN DE SCHOOL

de school: geen plaats waar geleerd kan worden
dat kan tegenwoordig eigenlijk overal en vaak sneller en goedkoper

maar een plaats waar onderwijs wordt gegeven
waar dingen op je weg worden gelegd, en je krijgt wat je niet gevraagd had

waar je wordt gewezen op waar je zelf niet naar gezocht zou hebben

onderwijs als wijzen (Klaus Prange)

niet kind-gericht: ontwikkelen

niet leerstof-gericht: leren

maar wereld-gericht: vormen

“Kijk, daar is iets waarvan ik denk dat het goed, belangrijk, zinvol voor je zou kunnen zijn om er aandacht aan te besteden.”

(Biesta, 2017: “Door kunst onderwezen willen worden”)

WAT BETEKENT DIT VOOR (de ontwikkeling van) CURRICULUM?

grote opdrachten & bouwstenen zijn een interessante insteek

GROTE OPDRACHTEN

dat is niet de taal van doelen (functie), maar van bedoeling

maar dan dus meer dan ‘de opdracht van de samenleving aan het vakgebied’

Wat is de opdracht van het vakgebied zelf?

Wat heeft dit vakgebied (als menselijke praktijk) ‘te doen’ en ‘te bieden’?
lichamelijkheid – taligheid – historiciteit – eindigheid – vrijheid (Benner)

Welke specifieke/unieke opdracht heeft dit vakgebied in vorming van leerlingen?

Wat kan dit vakgebied dat andere gebieden niet/minder kunnen?

GROTE OPDRACHTEN EN BOUWSTENEN: EEN VOORSTEL

GROTE OPDRACHTEN PER VAKGEBIED

- 1. Wat betekent het om in dit vakgebied gekwalificeerd te zijn?**
- 2. Wat betekent het om in dit vakgebied gesocialiseerd ('thuis') te zijn?**
- 3. Welke unieke mogelijkheden tot subjectificatie biedt dit vakgebied?**
[om de wereld en jezelf in relatie tot de wereld te ontmoeten en zicht te krijgen op en te oefenen met wat de wereld van jou vraagt]

GROTE OPDRACHTEN OVERKOEPELEND

- Wat betekent het om in de wereld (van 2032) gekwalificeerd te zijn?**
Wat betekent het om in de wereld (van 2032) gesocialiseerd ('thuis') te zijn?
Wat vraagt de wereld (van 2032) van jou (als subject)?

BOUWSTENEN

- 1. Wat voor studiegang is nodig om in dit vakgebied en in de wereld (van 2032) gekwalificeerd te raken?**
- 2. Wat voor studiegang is nodig om in dit vakgebied en in de wereld (van 2032) gesocialiseerd te raken?**
- 3. Wat voor studiegang is nodig om de unieke mogelijkheden voor subjectificatie te benutten/realiseren, nu en in de toekomst?**

CURRICULUMONTWIKKELING

de opdrachten en bouwstenen geven de principes voor curriculumontwikkeling
(Stenhouse: 'principles of procedure')

die ontwikkeling is vooral het werk van onderwijsprofessionals
waarbij inhoud, didactiek en pedagogiek 'in beeld' komen

een coherente studiegang
geen leerlijn want

[1] er is meer in het onderwijs dan leren

[2] vorming is geen lineair proces

[3] risico met leerlijnen is dat progressie kwantitatief wordt begrepen

spiral curriculum (Bruner):

“Any subject can be taught in some intellectually honest form
to any child at any stage of development.

transformatief curriculum (metamorphose)

handenarbeid (resistant materials) als voorbereiding voor burgerschap

TOT ZOVER

Ik denk dat ik hiermee een (eerste) antwoord op de toegestuurde vragen heb gegeven, maar het lijkt me goed dat nu in gesprek te checken.

nog een laatste thema

Is persoonsvorming staatspedagogiek?

persoonsvorming als socialisatie (vorming van personen) loopt het risico van staatspedagogiek en is deels particulier, maar deels ook gedeeld (verkeersregels)

persoonsvorming als subjectificatie (vorming tot persoon willen zijn) is iets wat een democratische samenleving van al haar burgers mag (en moet) verwachten

“democratie geeft vrijheid en vraagt volwassenheid (gelijkheid)”

“rechtsstaatpedagogiek”

zie aanscherping van de burgerschapsopdracht